

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2022.9.11>

УДК 352/354-1

К. С. Жидков,

аспірант кафедри публічної політики, Навчально-науковий інститут

«Інститут державного управління» Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна, м. Харків

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4279-5353>

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ КУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

K. Zhidkov,

Postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and

Scientific Institute "Institute of Public Administration" of Kharkiv National University

named after V.N. Karazin, Kharkiv

FOREIGN EXPERIENCE OF APPLYING A CULTURAL APPROACH TO ENSURING SUSTAINABLE LOCAL DEVELOPMENT

Розглянуто питання застосування культурного підходу для забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні. На прикладі таких міст, як, Валенсія, Гейтсхед, Денвер, Лінци, Остін показано яким чином використовуються драйвери місцевого розвитку, які автор розділяє на чотири групи. По-перше, це

група якості, яка включає якість культурного забезпечення, якість місцевого самоврядування та якість виробництва знань. По-друге, група розвитку, що включає розвиток потенціалу місцевої громади, розвиток місцевого підприємництва, розвиток місцевих талантів. По-третє, це група залучення, що включає залучення місцевої громади, зовнішніх акторів та зовнішніх талантів. По-четверте, це соціальна група, яка включає управління соціальними проблемами, створення і розвиток внутрішніх мереж, створення і розвиток зовнішніх зв'язків. Автор указує, що сталий розвиток вимагає міцної кореляції між всіма вищенаведеними ресурсами.

The issue of applying a cultural approach to ensure sustainable development at the local level is considered. The author claims that various agents should be involved in the development process at the local level - local government, civil society, universities, the private sector and representatives of the cultural sphere. At the same time, the cultural approach can be used as a political basis for ensuring sustainable development at the local level. In his opinion, it helps to select the mainstream without losing control over other possible influences and effects. In doing so, multiple perspectives are taken into account and local stakeholders are encouraged to participate in the development process, as from the point of view of this approach, local development depends on the ability of local community members to cooperate. On the example of such cities as Valencia, Gateshead, Denver, Linz, Austin, it is shown how the drivers of local development are used, which the author divides into four groups. First, it is a quality group that includes the quality of cultural provision, the quality of local self-government, and the quality of knowledge production. Secondly, the development group, which includes the development of the potential of the local community, the development of local entrepreneurship, and the development of local talents. Third is the engagement group, which includes the involvement of the local community, external actors and external talent. Fourth, it is a social group, which includes the management of social problems, the creation and

development of internal networks, and the creation and development of external relations. The author points out that sustainable development requires a strong correlation between all the above resources. The author also emphasizes the need to create special public institutions that will be responsible for the development of the cultural sphere and support, including financial support, of local artists. The author's proposals regarding the importance of developing intangible assets at the local level, in particular, human capital as capital that deals with individual knowledge, competence and abilities of a person deserve special attention; information capital as a set of available data and information; social capital as institutions, norms and networks that connect people and communities, strengthening them; and symbolic capital associated with identity patterns that influence individual and collective choices.

Ключові слова: *культура, культурний підхід, людський капітал, інвестиції, розвиток, сталий розвиток, громада.*

Keywords: *culture, cultural approach, human capital, investment, development, sustainable development, community.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

На даний час все більше країн світу стикаються з новими викликами, пов'язаними із переходом від індустріальної до постіндустріальної економіки. Це пов'язано із тим, що рушійні сили, які характеризували індустріальну еру, втрачають своє значення, а вирішальну роль починають відігравати якісно нові. Інформаційна економіка і культура, активний розвиток соціальних мереж і комунікаційних відносин, постмодерністські моделі виробництва і споживання якісно змінюють і підходи до управління на місцевому рівні. Саме тому важливою науково-практичною задачею стає узагальнення провідного закордонного досвіду щодо забезпечення сталого місцевого розвитку в нових

умовах постіндустріальної економіки і суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сталого місцевого розвитку були предметом уваги багатьох українських дослідників. Серед них досліджували проблеми розвитку громад в умовах постіндустріальної економіки такі, як В. Андрейцев, Г. Балюк, А. Бобкова, А. Васіна, Р. Войтович, П. Ворона, А. Гетьман, О. Гордєєв, Р.Дмитренко, К. Дубич, В. Загорський, О.Коротич, Ю. Куц, В. Костицький, С. Кравченко, М. Лахижа, А. Мельник, М. Краснова, Н. Малишева, В. Мунтян, Ю. Петрушенко, В. Попова, П. Рабінович, Р. Розовський, Ю. Саханенко, О. Сидорчук, О. Стельмах, Ю. Тодика, Ю. Шемшученко, М. Шульга та ін. Між тим, особливості застосування культурного підходу ще не були предметом досліджень українських науковців.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення особливостей та специфічних характеристик застосування культурного підходу щодо забезпечення сталого місцевого розвитку в розвинених країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Давно доведено, що культура відіграє стратегічну роль у конкуренції і використовується для підвищення вартості товарів [4]. Так, виробники товарів презентують свої продукти за допомоги усталених культурних термінів, а особи, які купують товари, роблять це з міркувань ідентичності, бажання віднести себе до певної соціальної групи [9]. Також культура розглядається як інструмент, який сприяє згуртованості через спільну мову, що сприяє розвитку суспільства [8], тому культурний капітал допомагає формувати соціальну структуру суспільства [1, с. 198]. Культура також забезпечує платформу для створення колективної самосвідомості.

Саме тому в сучасну постіндустріальну епоху культура та культурна політика стають все більш важливими.

Узагальнення закордонного досвіду довело, що існує два основних

підходи, які використовуються для сприяння сталому місцевому розвитку на основі культури: безпосередній, коли культурні кластери використовуються, наприклад, для розвитку туризму; комплексний, коли створюються так звані «культурні райони», в яких внутрішні та зовнішні ресурси об'єднуються задля реалізації стратегій місцевого розвитку. Більш ефективним ми вважаємо саме другий комплексний підхід. Аналізу деяких успішних випадків його застосування у розвинених країнах і буде наведено у даній статті.

Розвиток на основі комплексного культурного підходу включає два альтернативних шляхи. Перший – це шлях «знизу вгору», який стосується переважно моделі, в якій громада самоорганізується і, врешті-решт, починає брати постійну участь в управлінні певною територією, розробці і реалізації стратегій розвитку. Другий – шлях «зверху вниз», який можна побачити в середземноморській Європі, особливо в італійських містах. Визначення нових стратегій розвитку відбувається на інституційному рівні, без консультацій з людьми на місцевому рівні. Цей шлях зосереджений, як правило, на використанні матеріальних культурних цінностей для розвитку туризму. Венеція, Флоренція та район Барокко в районі Ното на Сицилії є хорошими прикладами такого шляху.

При цьому, виходячи з огляду та аналізу існуючої наукової вітчизняної та зарубіжної літератури [2; 3; 5; 6; 10], можна визначити десять стратегічних драйверів, які в сукупності визначають «меню» для ефективного управління сталим місцевим розвитком на основі культурного підходу.

Ці драйвери включають:

- 1) покращення культурного забезпечення;
- 2) розвиток реального місцевого самоврядування, залучення місцевої громади до управління;
- 3) забезпечення виробництва знань;
- 4) розвиток потенціалу місцевої громади;
- 5) управління соціальними проблемами;

- 6) розвиток місцевого підприємництва;
- 7) розвиток місцевих талантів;
- 8) залучення зовнішніх акторів, інвестицій;
- 9) створення/розвиток внутрішніх мереж;
- 10) створення/розвиток зовнішніх мереж.

Нижче розглянемо деякі успішні приклади реалізації стратегій сталого місцевого розвитку на основі культурного підходу. Ці приклади також показують, як використовуються в місцевому розвитку підхід «знизу вгору» та підхід «зверху вниз».

1) Валенсія, Іспанія.

Стратегія розвитку міста була розроблена муніципалітетом міста Валенсія, і його мета полягала в тому, щоб оновити міську інфраструктуру, що в кінцевому разі мало привести до економічного розвитку міста та регіону. В її основу було покладено два проекти, які були розпочаті в 1990 році і мали позитивний вплив на місто та добробут його мешканців: «Plan Riva» і «Місто мистецтв і наук».

«Plan Riva» зосередився на оновленні історичного центру Валенсії, який є одним з найважливіших центрів Європи з точки зору культурної спадщини. Центр характеризується різними архітектурними та культурними вимірами, такими як арабські стіни з одинадцятого століття та християнські стіни з чотирнадцятого століття. У 1957 році річка Турія затопила цю територію, що негативно вплинуло на місто. Після повені багато людей покинули центр міста. У 1992 році регіон Валенсії та муніципалітет Валенсії створили Управління міської реабілітації, метою якого було сформулювати нову стратегію оновлення центру. Це Управління реалізувало декілька ініціатив, які були зосереджені не лише на фізичному просторі центру, а й на його економічних та культурних аспектах, реалізуючи такі цілі: підтримання поточного населення центру та залучення нових мешканців; створення соціальних, культурних та освітніх центрів; залучення до відновлення місцевих зацікавлених сторін; сприяння

співпраці між приватним сектором та місцевими органами влади [7]. Проект також отримав кошти від Європейського фонду регіонального розвитку (FEDER). Кошти були витрачені на приватні ініціативи, відновлення інфраструктури та громадських просторів.

Проект «Місто мистецтв і наук» також було спрямовано на ліквідацію наслідків повені 1957 року. У 1990 році міська влада провела міжнародний конкурс на нову набережну. Переможцю конкурсу було доручено розробити нові об'єкти культури та відпочинку вздовж річки. Як наслідок у 1998 році у Валенсії було відкрито Музей науки Прінсіпе Феліпе, за яким послідували Палац мистецтв, Океанографічний інститут, планетарій та багато інших об'єктів, які в даний час формують Місто мистецтв і наук у Валенсії. Проект також передбачав створення нового парку в руслі річки Турія, що має лінійну протяжність близько десяти кілометрів на загальну площу 350 000 квадратних метрів. На сьогодні у парку відкриті культурні та розважальні заклади та глядацький зал на 2500 осіб [7].

В реалізації обох проектів культура була використана як конкурентний драйвер реструктуризації для трансформації міста. Оновлення забудованого середовища було спрямовано на просування нової моделі місцевої конкурентоспроможності, щоб залучити більше туризму, бізнесу та заходів з-за меж місцевої системи, щоб досягти істотного інклюзивного ставлення між різними соціальними групами всередині системи.

Метою будівництва нових культурних та освітніх закладів, таких як «Місто мистецтв і наук», було визначено підвищення якості та виробництва знань та розвитку місцевого підприємництва, що займається сектором послуг. Проект також намагався розширити можливості для місцевих жителів через виробництво традиційного мистецтва та ремесел разом із розвитком протягом останніх кількох років цікавої та яскравої творчої сцени неповнолітніх, яка демонструє актуальність стратегії, орієнтованої на місцеві таланти.

2) Остін, Техас, США.

Остін – столиця Техасу та четвертий за кількістю населення місто штату. Історично економіка Техасу була заснована на нафтовій промисловості, скотарстві та сільському господарстві. На початку 1990-х років Остін пережив ренесанс і став центром індустрії технологій. Там з'явилися офіси таких компаній, як «Dell», «Motorola», «Texas Instruments», «Samsung» та «IBM». Освітній, медичний, медіа та дослідницький сектори сприяли економічному зростанню Остіна. Техаський університет став лідером в освіті з інформатики та розробці найсучасніших технологічних засобів.

Але культура також зіграла цінну роль у розвитку Остіна. У місті більше сотні сцен і продюсерських центрів, музей сучасного візуального мистецтва, музичний театр, дві національні танцювальні трупи. Понад 200 000 людей відвідують музичний фестиваль «Austin City Limits» щороку. Щорічний фестиваль «South by Southwest» включає рок-концерти та покази фільмів, у яких використовуються нові медіа-технології.

Еволюція Остіна підкреслює можливість досягнення хорошої якості життя та забезпечення процесу сталого розвитку, заснованого на творчості та інноваціях. Остін має не лише креативність, інновації та підтримку великих компаній, але й інші стратегічні інструменти, які підкреслюють комплексний підхід. Наприклад, «Austin Entrepreneurs Foundation» (AEF) здійснює пожертвування некомерційним організаціям у сферах освіти, житла та навколишнього середовища. Фонд громади Остіна, філія «AEF», управляє 50 мільйонами доларів на рік і надає гроші 350 благодійним організаціям. Компанії інвестували значні кошти в соціальну інфраструктуру Остіна, оскільки вони визнають потребу в «людському капіталі». Тобто Остін є наочним прикладом моделі розвитку, яка зосереджена не лише на створенні нових робочих місць, а й на покращенні суспільного середовища.

Остін демонструє сильну кореляцію між драйверами та процесом розвитку. Існує залучення місцевої громади до проектів у сфері житла, освіти та

зелених проектів; забезпечується якість місцевого самоврядування; здійснюється залучення зовнішніх фірм, таких як «Samsung» і «Motorola». Після інвестицій в інформаційні технології тепер є більший потенціал для розвитку місцевих талантів для роботи в технологічному секторі Остіна.

Усі зацікавлені сторони Остіна відіграли важливу роль у процесі його розвитку. Вони працювали над пошуком спільної стратегії розвитку, досягли гарного балансу між екологічними проблемами та проблемами бізнесу та запровадили довгостроковий план сталого розвитку.

3) Гейтсхед, Великобританія.

Історично Гейтсхед жив у тіні більш комерційно потужного й багатого Ньюкасла. Незважаючи на порівняно сильніші позиції Ньюкасла, Гейтсхед зумів зберегти свою ідентичність і відмовився стати передмістям Ньюкасла, запровадивши власну стратегію розвитку, засновану на культурному підході. Відродження Гейтсхеда видно в трьох основних проектах: Балтійських борошномельних заводах, мосту Міленіум та Оперному театрі Sage. Балтійські борошномельні заводи – це центр сучасного мистецтва, який розміщений на зерновому складі. Він відкрився в 1992 році і отримує фінансування з національного лотерейного фонду. Тут проводяться постійні художні виставки [10, с.7].

Балтійський борошномельний завод відокремлений від набережної Ньюкасла мостом Міленіум, який був відкритий у 2001 році і є першим у світі відкидним мостом. Він доступний тільки для пішоходів і велосипедистів. Завдяки своїм мінливим кольорам та унікальній формі він швидко став регіональним символом.

Оперний театр «Sage» відкрився в 2001 році завдяки пожертву в розмірі 70 мільйонів фунтів стерлінгів від «Sage Software Group». Він має вражаючу архітектуру і розташований через річку від Балтійських борошномельних заводів. Оперний театр «Sage» є базою для Північного симфонічного оркестру [10, с. 12].

Завдяки реалізації цих трьох проектів Гейтсхед перетворився на справді унікальний простір для мистецтва, відпочинку, проживання та культури для жителів і туристів, який не має аналогів у Європі. На регенерацію було витрачено понад 250 мільйонів фунтів стерлінгів. Нині Гейтсхед має репутацію міста, яке любить веселощі з безліччю барів, ресторанів і нічних клубів.

Гейтсхед поставив своє майбутнє на ці три величезні та інноваційні флагами, які також стали символами на північному сході Англії. Однак вони представляють лише три кроки ширшої ініціативи, започаткованої в 1990-х роках з метою відродження Гейтсхеда через мистецтво та культуру. Різні зацікавлені сторони, більшість з яких належить до публічного сектору, підтримали та втілили ініціативу.

Міська рада Гейтсхеда вирішила відродити місто за допомогою культурно-мистецьких проектів і залучила багатьох партнерів до ініціативи та успішно зібрала кошти. Регіональна мистецька рада, державні та приватні інвестори, культурні організації та університети також відігравали важливу роль [6, с. 53].

При цьому загалом культурний підхід при цьому переслідував соціальні цілі, зокрема покращення спроможності та освіти місцевої громади та залучення місцевої громади до мистецької діяльності. Проекти відновили нове відчуття спільноти, яке значною мірою зникло після того, як занепали промислові галузі.

4) Лінц, Австрія.

Лінц, розташований на річці Дунай, є третім за величиною містом Австрії з населенням понад 200000 чоловік. Лінц все ще залишається промисловим містом, в якому працює «Voest Alpine» – великий сталеливарний завод, і «Chemie Linz» – одна з найбільших хімічних компаній, які роблять Лінц одним з найважливіших економічних центрів Австрії. При цьому Лінц також є важливим т є майданчиком для яскравої музичної та мистецької сцени.

Найкращим прикладом культурного відродження Лінца є «Ars

Electronica», який є одночасно музеєм, лабораторією, конкурсом і фестивалем. Він представляє собою шестиповерховий простір, де відвідувачі можуть дізнатися про різні технології. У «Ars Electronica» розташована одна з небагатьох «3-D печер» у Європі, де створюються комп'ютерні виставки візуального мистецтва. Також там розташовано «Futurelab» – комплекс, який складається зі студій, де проводяться семінари, а дослідники здійснюють інноваційні проекти на цифрових поверхнях, у віртуальних середовищах та в інтерактивному просторі. На базі «Ars Electronica» також проводиться «Prix-Ars» – міждисциплінарний конкурс з кібер-мистецтва, який включає дизайн цифрових медіа, що включає мистецтво, науку та суспільство.

Творча взаємодія між місцевою культурною традицією та передовими технологіями принесла неабияку користь Лінцу. Центр сучасного мистецтва, розміщений тут, що підтримується державним фінансуванням, є експериментальною лабораторією дослідження мистецтва, яка супроводжує реалізацію художньої роботи від фази ідеї до виставки.

Важливою складовою культурного простору Лінца також є «Brucknerhaus», найважливіший концертний зал Лінца. Він є «домашнім майданчиком» для «Оркестру Брукнера» і часто використовується для концертів, балетів та інших заходів. Також звернемо увагу на «Donauland» – парк, відомий як «культурна миля» і який є майданчиком для Міжнародного музичного фестивалю.

Отже, міська влада Лінца вдало інвестувала у музичну та мультимедійну індустрію. Її зусилля були спрямовані на підвищення якості людського капіталу та розвитку підприємництва, а підприємництво, у свою чергу, відіграло певну роль в успіху креативних індустрій Лінца.

5) Денвер, Колорадо.

Денвер – столиця штату Колорадо з населенням понад 600000 чоловік. Штат розташований приблизно на півдорозі між Чикаго та Західним узбережжям США. Місто також знаходиться поблизу великих гірськолижних

курортів і в ньому розташовані декілька професійних бейсбольних, хокейних, футбольних та баскетбольних команд.

З кінця 2000-х років Денвер був надзвичайно успішним у стимулюванні економічного зростання, сприяючи туризму та культурній діяльності, і використовував підхід «знизу вгору» у розвитку сфери культури. Місто щороку інвестує значні кошти для фінансування культурних ініціатив окремих громадян та некомерційних і некомерційних організацій. Розвиток потенціалу громадян – головне завдання міської влади. Результати цієї політики є надзвичайно позитивними. Говорячи про туризм, щороку Денвер відвідують понад 10 млн осіб [11].

Провідну роль у таких результатах відіграють дві публічні установи. По-перше, це Спілка наукових і культурних закладів (SCFD) – утворене за ініціативи міської влади фінансове агентство, метою якого була підтримка культурних організацій і діяльності. Сьогодні «SCFD» організовує співпрацю між сільськими, приміськими та міськими округами, розподіляючи щороку понад 30 мільйонів доларів між науковими і культурними організаціями. Це агентство підтримується податком з продажу в розмірі 0,1 відсотка [11].

Наразі одержувачі «SCFD» розділені на три рівні. Рівень I (59 % фонду) складається з чотирьох основних регіональних установ: Денверського художнього музею, Денверського ботанічного саду, Денверського музею природи та науки та Денверського зоопарку. До організацій II рівня (28 %) входять 23 регіональні організації, які пропонують найкращі ідеї в галузі науки і культури. Одержувачі III рівня (13 %) включають низку невеликих організацій з культурними та науковими завданнями (2007).

Друга установа – це «Бізнес-комітет з питань мистецтв Колорадо» (СВСА). Цей комітет виступає інститутом для налагодження партнерських відносин між бізнесом і митцями, сприяючи розвитку творчості представників приватного сектору. СВСА працює на трьох рівнях. По-перше, він підтримує мистецтво, призначаючи лідерів бізнесу в мистецькі ради, спонсорує митців, а

також навчає бізнесменів бути прихильниками мистецтва, використовуючи мистецтво для сприяння розвитку громади. По-друге, «СВСА» служить ресурсом для бізнесу шляхом проведення регулярного моніторингу економічного впливу культурних і наукових організацій регіону; потім він інформує бізнес-спільноту про питання мистецтва, які стосуються бізнесу, що дає змогу підприємцям зрозуміти культурну спільноту, і як наслідок, будувати нові бізнеси та покращувати свій імідж. По-третє, «СВСА» надає переваги компаніям-членам, надаючи підтримку через щорічну корпоративну виставку мистецтв, а також постійні художні виставки та інші культурні заходи [12].

«СВСА» співпрацює з Торговою палатою Денвера в Культурному та Науковому комітеті палати. При цьому представники Комітету, які є лідерами бізнесу та представниками культурної спільноти, підвищують обізнаність про цінність культурної спільноти для економічного розвитку та якості життя в Денвері [12].

На сьогодні у культурній індустрії Денвера працює понад 9000 співробітників, виплачується 86 мільйонів доларів заробітної плати та сплачується майже 14 мільйонів доларів США податків.

У 2017 році SCFD зібрав 35 мільйонів доларів для інвестування в культурну спільноту. З 1,3 мільярда доларів доходів Денвера майже 500 мільйонів доларів були отримані під впливом культурних заходів. Це демонструє рентабельність інвестицій на рівні 14:1.

Таким чином, перший компонент культурного підходу у Денвері стосувався розвитку підприємництва, який заохочувався шляхом розширення можливостей місцевих зацікавлених сторін та залучення зовнішнього капіталу. Цей спільний процес покращив культурну інфраструктуру та імідж Денвера. У цій моделі успішне поєднання бізнесу та мистецтва призвело до значного збільшення участі першого в культурній сфері. Причому місцеві чиновники активно сприяли цій участі, а мистецька спільнота позитивно вплинула на бізнес-сектор.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Розглянуті приклади дають можливість зробити певні важливі висновки.

По-перше, до процесу розвитку на місцевому рівні мають бути залучені різноманітні агенти – місцева влада, громадянське суспільство, університети, приватний сектор та представники культурної сфери. При цьому культурний підхід можна використовувати як політичну основу для забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні. Він допомагає вибрати мейнстрім, не втрачаючи контролю над іншими можливими впливами та ефектами. При цьому враховується багато точок зору, а місцеві зацікавлені сторони заохочуються до участі в процесі розвитку, оскільки з точки зору даного підходу місцевий розвиток залежить від здатності членів територіальних громад співпрацювати.

По-друге, стратегічні драйвери розвитку у разі використання культурного підходу можна об'єднати в чотири групи: 1) група якості, яка включає якість культурного забезпечення, якість місцевого самоврядування та якість виробництва знань; 2) група розвитку, що включає розвиток потенціалу місцевої громади, розвиток місцевого підприємництва, розвиток місцевих талантів; 3) група залучення, що включає залучення місцевої громади, залучення зовнішніх акторів та залучення зовнішніх талантів; 4) соціальна група, яка включає управління соціальними проблемами, створення/розвиток внутрішніх мереж, створення/розвиток зовнішніх мереж.

По-третє, кожен драйвер по-різному взаємодіє з матеріальними та нематеріальними активами на місцевому рівні. Що стосується матеріальних (або індустріальних) ресурсів, до них належать відновлювані та невідновлювані природні ресурси, фізичний капітал як вся інфраструктура та матеріальні блага, створені діяльністю людини. Під нематеріальними (або постіндустріальними) слід розуміти людський капітал як капітал, який має справу з індивідуальними знаннями, компетентністю та здібностями людини; інформаційний капітал як доступні дані та інформацію соціальний капітал як інститути, норми та мережі,

які пов'язують людей і спільноти, зміцнюючи їх; і символічний капітал, пов'язаний з моделями ідентичності, які впливають на індивідуальний і колективний вибір.

По-четверте, сталий розвиток вимагає міцної кореляції між всіма вищезгаданими ресурсами. А десять драйверів допомагають у розробці стратегії, спрямованої на забезпечення сталого розвитку.

Література

1. Бурдьє П. Формы капитала / Пер. с англ. М. С. Добряковой; Бурдьє П. Различение: социальная критика суждения (фрагменты книги) / пер. с фр. О. И. Кирчик // Западная экономическая социология: хрестоматия современной классики. М.: РОССПЭН, 2004. 680 с.

2. Гордєєв О. К. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04 / Гордєєв Олег Костянтинович ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. О., 2014. 20 с.

3. Окорський В. П. Організаційно-економічні засади реформування інститутів місцевого самоврядування та їх вплив на сталий розвиток об'єднаних територіальних громад (на прикладі Рівненської області) : монографія / В. П. Окорський, В. М. Сухович, Я. П. Цецик ; за ред. В. П. Окорського ; Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. - Рівне : О. Зень [вид.], 2018. 363 с.

4. Олійник Д. І. Міжнародний досвід фінансування сталого розвитку громад (на прикладі формування мережевої інфраструктури) : аналіт. доп. / [Д. І. Олійник] ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - Київ : НІСД, 2017. 46 с.

5. Участь громадськості у забезпеченні сталого розвитку територіальної громади : монографія / [Загорський В. С. та ін.] ; за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 327 с.

6. Bailey C., Miles S., Stark P. Culture-led urban regeneration and the revitalization of identities in Newcastle, Gateshead and the north east of England // *International Journal of Cultural Policy*. 2004. №10 (1). PP. 47-65.
7. Marchena M. Interview by G. T. Blessi. 2005. – May. – Valencia: Oficina RIVA. P. 2-3.
8. Matarasso F. Use or ornament: The social impact of participation in the arts. –1997. – London: Comedia. 111 p.
9. McCain R. A. Cultivation of taste and bounded rationality: Some computer simulations // *Journal of Cultural Economics*. 1995. №19. PP.1-15.
10. Sacco P. L., Comunian R. Urban regeneration and limits of the creative city: Newcastle and Gateshead. Faculty Working Paper, Department of Art and Industrial Design, IUAV Univ., Venice. 2005. 176 p.
11. Scientific and Cultural Facilities District // Annual report. 2007. URL. :: <http://www.scfd.org/downloads/ar/2007AR.pdf>.
12. What is CBCA? // Colorado Business Committee for the Arts. 2008. URL. :<http://www.cbca.org/cbcamission.asp>

References

1. Burdie, P. (2004), *Formi kapytala* [Forms of capital], ROSSPEN, Moscow, Russia
2. Hordieiev, O. K. (2014), “Mechanisms for ensuring sustainable development of the territorial community”, Abstract of Ph.D. dissertation, Public Administration, Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy, Odes. rehion. in-t derzh. upr., Odesa, Ukraine.
3. Okorskyi, V. P. Sukhovych, V. M. and Tsetsyk, Ya. P. (2018), *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady reformuvannia instytutiv mistsevoho samovriaduvannia ta yikh vplyv na stalyi rozvytok obiednanykh terytorialnykh hromad (na prykladi Rivnenskoï oblasti)* [Organizational and economic principles of reforming local self-government institutions and their impact on the sustainable

development of united territorial communities (on the example of Rivne region)], Nats. un-t vod. hosp-va ta pryrodokorystuvannia, Rivne, Ukraine.

4. Oliinyk, D. I. (2017), Mizhnarodnyi dosvid finansuvannia staloho rozvytku hromad (na prykladi formuvannia merezhevoi infrastruktury) [International experience of financing the sustainable development of communities (on the example of the formation of network infrastructure)], – NISD, Kyiv, Ukraine

5. Zahorskyi, V. S (2011), Uchast hromadskosti u zabezpechenni staloho rozvytku terytorialnoi hromady [Participation of the public in ensuring the sustainable development of the territorial community], Lviv. rehion. in-t derzh. upr. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. LRIDU NADU, Lviv, Ukraine.

6. Bailey, C., Miles, S. and Stark, P. (2004), “Culture-led urban regeneration and the revitalization of indentities in Newcastle, Gateshead and the north east of England”, *International Journal of Cultural Policy*, vol. 10 (1), pp. 47-65.

7. Marchena, M. (2005), “Interview by G. T. Blessi”, *Valencia: Oficina RIVA*, vol. 5, pp. 2-3.

8. Matarasso, F. (1997), Use or ornament: The social impact of participation in the arts, Comedia, London, UK.

9. McCain, R. A. (1995), “Cultivation of taste and bounded rationality: Some computer simulations”, *Journal of Cultural Economics*, vol. 19, pp.1-15.

10. Sacco, P. L. and Comunian, R. (2005), Urban regeneration and limits of the creative city: Newcastle and Gateshead, IUAV Univ., Venice. Italy.

11. Scientific and Cultural Facilities District (2007), “Annual report”, available at: <http://www.scfd.org/downloads/ar/2007AR.pdf>. (Accessed 24 January 2022)

12. Colorado Business Committee for the Arts. (2008), “What is CBCA?”, available at: <http://www.cbca.org/cbcmision.asp/> (Accessed 24 Auguste 2022)

Стаття надійшла до редакції 15.09.2022 р.